

POSTANOWIENIE

20 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski (sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 20 marca 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej K. B.

od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Lublinie

z 29 stycznia 2021 r., I ACz 347/20,

w sprawie z powództwa K. B.

przeciwko M. Z.

o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego,

oddala skargę kasacyjną.

Władysław Pawlak

Agnieszka Piotrowska

Roman Trzaskowski

[SOP]

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 21 sierpnia 2020 r. Sąd Okręgowy w Radomiu, na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., odrzucił pozew K.B. skierowany przeciwko M.Z. o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności, wskazując, że o to samo roszczenie powód wystąpił już w postępowaniu Sądu Okręgowego w Radomiu, sygn. I C 1030/05, która to sprawa zakończyła się wyrokiem z 27 czerwca 2006 r. oddalającym powództwo, apelacja zaś od tego wyroku została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego z 13 grudnia 2006 r.

Postanowieniem z 29 stycznia 2021 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie, po rozpoznaniu zażalenia K.B., oddalił zażalenie.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji dotyczące zasadności odrzucenia w sprawie pozwu na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. wobec tożsamości stron i roszczeń w sprawie niniejszej i sprawie Sądu Okręgowego w Lublinie, I C 1030/05. Zdaniem Sądu odwoławczego postępowania w sprawie niniejszej i w sprawie I C 1030/05 są identyczne zarówno pod względem tożsamości stron, samego żądania, jak i podstawy faktycznej. Podstawą faktyczną pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w rozpoznawanej sprawie bowiem jest, podobnie jak w sprawie I C 1030/05 Sądu Okręgowego w Radomiu, potrącenie wierzytelności powoda w stosunku do jej zbywcy (pierwotnego wierzyciela). Kwestia ta była przedmiotem badania w sprawie I C 1030/05. Identycznej treści są też oświadczenia o potrąceniu własnej wierzytelności powoda, zarówno z 2006 r. jak i 2017 r. W obydwu jest mowa o tożsamych kwotach z tytułu należności za wiśnie, truskawki, śliwki i czarny bez, a jedyna różnica sprowadza się do tego, że we wcześniejszym oświadczeniu, skierowanym do pierwotnego wierzyciela i zbywcy wierzytelności, była mowa dodatkowo o należności z tytułu skapitalizowanych odsetek, czego brak w oświadczeniu z 2017 r. skierowanym do pozwanej (nabywcy wierzytelności). W ocenie Sądu były to okoliczności będące przedmiotem postępowania toczącego się w 2005 r. Ponadto Sąd Apelacyjny, rozpoznając apelację powoda od wyroku oddalającego jego powództwo o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności w sprawie I C 1030/05, wyraźnie ustosunkował się do kwestii potrącenia podnoszonego przez powoda, przywołał wszystkie wierzytelności zgłaszane przez powoda i wypowiedział się, dlaczego potrącenie nie mogło być uwzględnione. Zróżnicował wierzytelności podnoszone do potrącenia w stosunku do zbywcy, jak i nabywcy wierzytelności, wywodząc, pod jakimi warunkami i w jakich okolicznościach zarzut potrącenia prowadzący do pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności byłby skuteczny i zasadny. Zdaniem Sądu drugiej instancji powagi rzeczy osądzonej nie wyłącza w sprawie fakt, że aktualnie powód po raz kolejny domaga się potrącenia tych samych wierzytelności, z tą tylko różnicą, że data oświadczenia o potrąceniu jest inna. Kwestie te rozpoznał bowiem Sąd Apelacyjny w uprzedniej sprawie o pozbawienie

wykonalności tytułu wykonawczego, wypowiadając się o bezskuteczności takiego zarzutu.

Skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Apelacyjnego wniósł powód, zaskarżając go je w całości. Zarzucił naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 199 § 1 pkt. 2 k.p.c., przez przyjęcie, że w przedmiotowej sprawie zaistniała podstawa do odrzucenia pozwu, gdyż zachodziła tożsamość przedmiotu sporu i stron, a dowody przedstawione przez stronę powodową są takie same, jak te na jakie powołał się powód w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w Radomiu I Wydział Cywilny, sygn. akt I C 1030/50, podczas gdy w obecnym postępowaniu sądowym strona powodowa ujawniła dokument w postaci oświadczenia o potrąceniu z 24 maja 2017 r., którego w dacie składania pozwu w 2005 r. nie było, a zatem dokument ten nie był przedmiotem badania w postępowaniu sądowym o sygnaturze akt I C 1030/05.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W zakończonej uprzednio między tymi samymi stronami sprawie Sądu Okręgowego w Radomiu I C 1030/05 o pozbawienie wykonalności tego samego co w niniejszej sprawie tytułu wykonawczego, podstawą powództwa powód również uczynił zarzut potrącenia dokonanego wobec pozwanej (jako nabywcy wierzytelności), na podstawie art. 513 k.c., który - jak wskazywał w ówczesnym pozwie - miał nie zostać rozpoznany w postępowaniu rozpoznawczym. Sąd Okręgowy oddalając wyrokiem z 27 czerwca 2006 r. powództwo wskazał, że powód podnosił zarzut spełnienia świadczenia, zaś w uzasadnieniu pozwu powoływał się, że na kwotę kompensaty - potrącenia wobec pozwanej, jako nabywcy wierzytelności, składają się łącznie 222.150,70 zł i że dokonał potrącenia składających się na tę kwotę należności z tytułu dostaw jeszcze przed datą przelewu przez cedenta na rzecz pozwanej. Jako niewykazany ocenił zarzut powoda spełnienia świadczenia zanim doszło do cesji, a w konsekwencji za niezasadne uznał żądanie pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego na podstawie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 513 k.c. Wskazał również, że zgodnie z art. 498 § 1 k.p.c. jedną z przesłanek skutecznego potrącenia jest istnienie niespornej wierzytelności, a następnie skonkretyzowanie jej do potrącenia,

zaś między powodem a cedentem są różnice we wzajemnych rozliczeniach, a nowe dowody przedstawione przez powoda nie wyjaśniają spornych kwestii, jakie były przedmiotem rozważań w sprawie VI GC 472/03, w której powstał tytuł wykonawczy.

Do apelacji od powyższego wyroku powód załączył, wysłane listem poleconym 10 sierpnia 2006 r., oświadczenie o potrąceniu skierowane do spółki S. spółka jawna (cedenta) kwoty 222.150,70 zł obejmującej: 138.567,25 zł wartość wiśni; 8.072,08 zł wartość śliwek i czarnego bzu; 62.726,50 zł wartość truskawek; 12.784,20 zł z tytułu opisanych w oświadczeniu odsetek z kwotą 222.150,70 zł należną z tytułu faktury VAT nr [...] wystawionej przez S. spółka jawna. W uzasadnieniu apelacji wskazał, że z ostrożności procesowej ponownie złożył oświadczenie o potrąceniu. Podnosił również, że miał prawo do dokonania potrącenia już z datą 27 lutego 2002 r. i wskutek potrącenia właśnie z taką datą jego zobowiązanie wygasło, a tym samym cedent nie miał prawa zawierać umowy cesji nieistniejącego zobowiązania. Wywodził w konsekwencji, że nie doszło do skutecznej cesji i nie został o niej zawiadomiony.

Rozpoznając apelację powoda, Sąd Apelacyjny stwierdził, że powód nie powoływał się na zdarzenia z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., tj. zdarzenia, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy poprzedzającej wydanie orzeczenia stanowiącego tytuł egzekucyjny i zdarzeniem takim nie jest potrącenie, na które powód się powołuje. Zaznaczył, że ze względu na nieprecyzyjną podstawę faktyczną pozwu konieczne jest rozważenie, czy w zebranym materiale dowodowym zasadne jest ustalenie, że powód złożył skuteczne oświadczenie o potrąceniu cedentowi oraz czy takie oświadczenie złożył pozwanej, jako cesjonariuszowi, po dacie zawiadomienia go o przelewie. Stwierdził, że cedentowi mógł złożyć oświadczenie jedynie do daty zawiadomienia go o przelewie, czyli po 30 kwietnia 2002 r. wyłącznym adresatem tego oświadczenia powinna być pozwana. Uznał, że pismo przesłane cedentowi przez powoda 20 kwietnia 2002 r. nie obejmuje oświadczenia powoda o potrąceniu, zaś powoływanie się przez powoda w postępowaniu apelacyjnym na złożenie oświadczenia cedentowi w sierpniu 2006 r. nie może odnieść rezultatu, ponieważ powinien wówczas złożyć oświadczenie cesjonariuszowi.

Apelację uznał za niezasadną również w razie przyjęcia, że powód, wskazując jako podstawę powództwa art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., mógł powoływać się na zarzut potrącenia przedstawiony uprzednio w postępowaniu rozpoznawczym, w którym doszło do wydania tytułu wykonawczego, którego pozbawienia wykonalności żąda, i nieuwzględniony w tym postępowaniu jako nieudowodniony. Podał w konsekwencji ocenę - zgłoszony przez powoda wobec pozwanej w tym postępowaniu rozpoznawczym, tj. w zarzutach od nakazu zapłaty z 2 lipca 2002 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w Koszalinie, sygn. VI GNc 502/02 - zarzut potrącenia wierzytelności, które odpowiadały wskazanym w załączonym do apelacji oświadczeniu o potrąceniu z 10 sierpnia 2006 r. i uznał je za nieudowodnione, stosownie do obciążającego powoda ciężaru dowodu.

Ponadto Sąd Apelacyjny uznał, że powód nie udowodnił, aby przed powzięciem wiadomości o przelewie złożył cedentowi oświadczenie o potrąceniu własnej wierzytelności, skonkretyzowanej w zarzutach od nakazu zapłaty. Skoro nie tylko nie udowodnił istnienia wierzytelności, ale nawet tego, że złożył cedentowi oświadczenie o potrąceniu, zarzuty naruszenia art. 498 w związku z art. 513 k.c. uznał za niezasadne. Jako spóźnione, zgodnie z art. 843 § 3 k.p.c., a ponadto nie objęte dyspozycją art. 840 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. ocenił zarzuty powoda dotyczące braku *causae* cesji oraz uchybienia w zakresie reprezentacji cedenta przy zawieraniu umowy przelewu wierzytelności. Zarzut nieważności umowy cesji uznał za spóźniony ze względu na możliwość podniesienia go w postępowaniu, w którym zapadło orzeczenie stanowiące tytuł egzekucyjny, a ponadto niedopuszczalny ze względu na powagę rzeczy osądzonej.

Z uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego w Radomiu z 27 czerwca 2006 r., I C 1030/05 oraz wyroku Sądu Apelacyjnego z 13 grudnia 2006 r. oddalającego apelację skarżącego od powyższego wyroku wynika zatem, że oświadczenie o potrąceniu z 24 maja 2017 r. skierowane do pozwanej, a zgłoszone jako podstawa zarzutu potrącenia, na jakim oparto niniejsze powództwo, dotyczy tożsamyh wierzytelności, których dotyczyło poddane badaniu w poprzednim postępowaniu oświadczenie powoda o potrąceniu skierowane do pozwanej, a zawarte w zarzutach od nakazu zapłaty.

W judykaturze Sądu Najwyższego wyjaśniono, że o powadze rzeczy osądzonej decyduje - poza identycznością stron i identycznością przedmiotu rozstrzygnięcia - także tożsamość podstawy sporu. Podstawa sporu to zespół okoliczności faktycznych, które charakteryzują stosunek prawny w postępowaniu pomiędzy zainteresowanymi i z których wywodzone jest roszczenie. W zakres pojęcia podstawa sporu wchodzi tylko te fakty, które według hipotezy normy prawnej uzasadniają zastosowanie jej dyspozycji. Do uznania, że sprawa została prawomocnie osądzona, a więc że istnieją podstawy do odrzucenia nowego pozwu (art. 199 § 1 i art. 366 k.p.c.), nie wystarcza samo stwierdzenie, iż w obydwu sprawach chodzi o to samo roszczenie i że identyczne są podmioty obydwu postępowań; mimo bowiem identyczności stron i dochodzonego roszczenia stan rzeczy osądzonej nie występuje, jeżeli uległy zmianie okoliczności, których istnienie było przyczyną oddalenia pierwszego żądania, a więc jeżeli roszczenie stało się w świetle nowego stanu faktycznego uzasadnione. Podstawą oceny, że sprawa z powyższej przyczyny nie została prawomocnie osądzona, może być zmiana jakiegokolwiek okoliczności, jeśli tylko ta właśnie okoliczność stała się przyczyną rozstrzygnięcia w pierwszej sprawie. Może to być np. okoliczność, że roszczenie poprzednio jeszcze niewymagalne stało się po oddaleniu z tego powodu powództwa w pierwszej sprawie wymagalne; że żądanie stwierdzenia zasiedzenia było pierwotnie bezpodstawne z tej tylko przyczyny, że nie upłynął jeszcze wymagany termin; zmiana stanu prawnego, który poprzednio wysunięte żądanie czynił bezpodstawnym, nowy zaś stan prawny uzasadnia takie samo żądanie względem tej samej osoby; zmiana okoliczności faktycznych, gdy zmiana ta sprawiła, że brakująca poprzednio przesłanka roszczenia została zrealizowana (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 18 kwietnia 1980 r., IV CR 85/80, OSNC 1980, nr 11, poz. 214; postanowienie Sądu Najwyższego z 31 stycznia 2018 r., I CSK 645/17, niepubl.). Zgodnie zaś z uchwałą Sądu Najwyższego z 23 września 2009 r., III CZP 50/09 (OSNC 2010, nr 3, poz. 41) powaga rzeczy osądzonej wyroku oddalającego powództwo o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego wyłącza możliwość ponownego wytoczenia takiego powództwa, jeżeli jego podstawę stanowi zarzut, który był już przytoczony w pozwie we wcześniejszej sprawie.

W świetle tych wypowiedzi sam fakt, że w poprzednim procesie o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego orzeczono co do zasadności zarzutu potrącenia uczynionego jego podstawą, nie rozstrzyga *per se* o niedopuszczalności kolejnego powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności, również opartego na zarzucie potrącenia. Wbrew jednak zapatrywaniu skarżącego przedmiotem rozpoznania w zakończonym prawomocnie postępowaniu I C 1030/05 było oświadczenie o potrąceniu skierowane do pozwanej. Obejmowało ono tożsame wierzytelności co oświadczenie o potrąceniu skierowane do pozwanej 24 maja 2017 r., uczynione podstawą pozwu inicjującego niniejsze postępowanie. W tych okolicznościach o dopuszczalności kolejnego powództwa nie może zaś decydować wyłącznie data złożenia kolejnego oświadczenia o potrąceniu. Skoro poprzednie oddalenie powództwa nie wynikało z nieskuteczności samego oświadczenia o potrąceniu, tylko z oceny dotyczącej istnienia wierzytelności potrącanej, złożenie kolejnego oświadczenia o potrąceniu nie jest równoznaczne ze zmianą okoliczności, która decydowała o rozstrzygnięciu pierwszej, prawomocnie zakończonej sprawy. Złożenie nowego oświadczenia już po zakończeniu poprzedniego postępowania nie stanowi zatem zmiany podstawy sporu.

Powaga rzeczy osądzonej wyroku oddalającego powództwo o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w sprawie I C 1030/05 wyłączała więc możliwość ponownego wytoczenia powództwa o pozbawienie wykonalności tożsamego tytułu na podstawie zarzutu potrącenia, który był już podstawą powództwa w zakończonej sprawie, a którego nieuwzględnienie wynikało z oceny dotyczącej istnienia wierzytelności potrącanej. Identyczność stron, przedmiotu rozstrzygnięcia oraz tożsamość podstawy sporu, w braku zmiany okoliczności, które stały się przyczyną rozstrzygnięcia w pierwszej sprawie, uzasadniały ocenę, że w sprawie zachodziła powaga rzeczy osądzonej wyłączająca możliwość merytorycznej oceny pozwu i uzasadniająca jego odrzucenie.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

(K.L.)

[a]